

Kollektiv psykoanalys

Förra veckans HBL-debatt om begreppet finlandssvensk var milt sagt en déjà vu-upplevelse. Detsamma kan man säga om den enkät om nationella fördomar som publicerades i måndags och som visade att två tredjedelar av finländarna har svårigheter att beskriva ryssen i positiva ordalag. Den enda verkligt nya nyheten var förslaget om att avliva Högholmens största attraktion, våra småkusiner babianerna.

Man bör förstås vara glad över att inte behöva läsa nyheter om motsvarande likvidationsplaner gällande finlandssvenskarna eller vårt lands ryskspråkiga befolkning. Men visst är det märkligt hur vissa frågor ständigt dyker upp på nytt i debatten utan att egentligen ändra på ingrodda attityder.

Jag skall därför fatta mig kort om begreppet finlandssvensk. Tänk om någon om hundra år besluter att publicera ett urval av Björn Månssons förträffliga ledarartiklar i HBL och i all hast skriver ett förord i vilket han projicerar sin egen tids språkliga och regionala etiketter på året 2004. Det kan förstås utfalla väl.

Men tänk om våra barnbarn inte längre kallar sig finlandssvenskar utan östsvenskar eller nordbalter. Och kanske dessutom har haft den goda smaken att införliva Helsingfors med Esbo. Då får de i värsta fall läsa om nordbalten Månsson som skrev så insiktsfullt i den ärevördiga Esbotidningen *Hufvudstadsbladet*!

Finländarnas russofobi är förstås en mycket allvarligare fråga. Som president Tarja Halonen konstaterade i samband med att enkäten publicerades är det oundvikligt att kriget mellan våra folk har satt sina spår i folksjälén. Motsvarande, svårt bearbetade känslor finns ju alltså på många håll i Europa gentemot tyskarna.

Den tyska lösningen på dilemmat är en ständigt pågående och inte sällan nog så masochistisk samhällsdebatt om den tyska befolkningens kollektiva ansvar för andra världskrigets tragedier. När det gäller russofobin i Finland så kompliceras en öppen bearbetning av dessa negativa känslor av att det handlar om är en salig härva av gamla myter, moderna fördomar och reella hotbilder.

Saken blir inte lättare av att dagens Ryssland alltså är en stormakt och därför agerar som stormakter brukar göra, det vill säga koncentrerar sig på att hålla lokomotivet igång och inte offra alltför mycket tid på att grubbla på historiska synder.

Men om historiska insikter används på rätt sätt i samhällsdebatten kan de ha effekten av en kollektiv psykoanalys. En del är visserligen av den åsikten att dylika kollektiva psykoanalyser inte alls hjälper mot nationella tvångstankar och pekar tragedin i det forna Jugoslavien, där kunskapen om historiska oförrätter utnyttjades effektivt för att uppvigla människor till folkmord.

I Finlands fall finns dock inte denna fara. Yrkeshistorikerna är i dag tämligen ense om att den ryska tiden var en avgörande vändning i vårt lands historia, en nödvändig förutsättning för att landet skulle kunna utvecklas till en självständig republik. Detta om något bör räcka som skäl till att det lönar sig att tålmodigt fortsätta utforskandet av det ryska arvet – russofobin inkluderad.